

servat en francès i no palatalització en *cha*.

El dubte seria només: veient que el prefix apareix també en un arbre d'Astúries, on hi hagué celtas però no influència del bretó mitjà: no hauríem de fer remuntar l'origen fins a una forma de cèltic més antiga? I puix que en *acafresno* no hi ha o que dissimilés la o pretònica en *a*, ¿es tractarà d'un *kaz-* o *kat-* antecessor de la forma bretona (cf. irl. ant. *cath*) i no pas de *coz*? En tot cas notem que, mentre no ens movem del normad o picard, la *κ*- davant *Α* pot restar intacta sense palatalitzar-se (en canvi sí a la Vendée). Car mal podem pensar que a Astúries el mot sigui un manlleu del francès: massa costaria de creure.

En tot cas és aquesta una idea que valdrà la pena d'estudiar millor, puix que fins ara ningú no havia donat una explicació d'aquest *ca-* pejoratiu que se sostingui. És una recerca que abandonaré a mans dels dialectòlegs i francesistes, a qui toca. De tota manera sé almenys un cas d'aquest *ca-*, de valor generalitzat amb adjectius, que sembla confirmar més i més la idea, puix que és també un mot del francès occidental pròxim a Bretanya: *cadru* és «triste et pensif» en el parlar d'Elle (Vendée, a la ratlla de la Charente-Inférieure), *faire le cadrou* «avoir l'air souffrant, mauvaise mine» a Chef-Boutonne, que és 80 km. més a l'O., a les Deux-Sèvres, tocant a la Charente, els quals són evidents derivats, amb prefix pejoratiu *ca-*, del mot fr. comú *dru* «vif, gai, gaillard, fort, bien portant», el mot pre-romà ben conegut (*DRUT*; i *FEW* III, 164a8f.). I així com hem vist que *co-frêne* s'havia tornat *gaufre* en una part de la seva zona, és cosa de preguntar-se també si el való, picard i norm. *gadru*, encara que hagi desviat el sentit pejoratiu cap a un que ho és menys, no ve també d'aquest *ca-*, car a Lille vol dir «enjôleur», i a Démuin i en parlars valons «qui commence à rire», «égrillard» (mots que hom ha explicat per una evolució fonètica heterodoxa del prefix cèltic *VER-* augmentatiu); veg. línies 11-9 de la fi de la mateixa columna.

¹ Krüger, *Hochpyr*. A, I, 48. En canvi és evident (ja per la -ə) que el qui li va dir *fréjās* a Les Pailis és un que volia imitar el català central. — ² Svenning, *Untersuchungen zu Palladius und zur lateinischen Fach- und Volks-sprache*, cf. Flasche, *Litbl.* LX, 172.

FREIXURA, 'entranyes, especialment les dels animals i sobretot els pulmons', del mateix origen que el fr. *fressure*, antic i dial. *froissure*, id.; etimologia insegura però probablement del ll. tardà *FRIXŪRA* 'fregidura, freginat', derivat de *FRIGĒRE*, participi *FRIXUM*, 'fregir'. □ 1.ª doc.: 1262.

Se'n devia menjar molta a la cuina dels sobirans i senyors medievals, car figura sovint en comptes de la casa reial i en disposicions dels mercats de llavors: «*frexures* 4 sols a. 1262» en els de la casa del futur Pere el Gran (Soldevila, *Pere II* III, 433), «dues *frexures* de porch --- deu *frexures* de moltó ---» en comptes reials de 1268 (Serra V., *BCEC*, 1908, 172). Figura com a glossa catalana al vocabulista llatí-àrab del

S. XIII del nostre RMartí.¹ En dos mss. rossellonesos *InoLC*, a. 1351, i ja 1347, «caps o ventre, *freixures*, peus ---». En disposicions municipals del municipi barceloní: «null carnicer no gos vendre nulla carn sinó a pes, exceptats caps e *frexures* e peus, que degen vendre menys de pes ---», anys 1300-1303, «naguna persona no tenga ne gos tenir en un loc, per vendre, caps d'oveyelles ab caps de moltons ensemps, ne budells ne *frexures* d'ovelles ne de cabres, ab ventres, budells e *frexures* de moltons», a. 1349-56 (*DBal.*).

Però també es troba en singular, i s'observa que és gairebé amb el mateix valor, si bé llavors percebem que té valor col·lectiu, abraçant un conjunt d'entranyes: «negun cabrider ne carnisser no gos vendre lo cap del cabrit més avant de 6 diners, e lo fetge més avant de 3 diners, e la *frexura* ab la *rasoia* ['turmes' aprox.] menys del fetge, més de 3 diners», a. 1365-72; als quals afegeix el *DBal.* la cita d'un text litúrgic manuscrit (jueu?, pagà?), que sembla del S. XIV, i diu en part: «lo cap e tot ço de dins, axí com la *frexura* e los budells e los peus, seran bé lavats en aygua, e posarà açò lo sacerdot en olocaust»; en fi també en Lull: «una volp atrobà, en una bella praderia, una *frexura*, en la qual stava un am, que un cassador <*pradera, pescador*, Galmés> hi havia més, per ço que presés la volp, si menjava aquella *frexura*» (*Merav.*, *NCl.* II, 142; *Ag.* I, 239). També els lexicògrafs més antics ho donen amb els dos caràcters, col·lectiu i plural: «*frexura* de animal: exta, extorum; *frexura adobada*: tomaculum», Busa-N. 1507 (C-VIII-3.35), «lo canó de la gargamella --- les *frexures* o lleus: pulmo; les parts dels lleus y fetge: fibra; ---», *OPou* (*TbPu*, 252).²

Altrament el mot ha pres sovint significats translatívics o de tendència moral abstracta. *Trencar les freixures* 'abatre': «aytal era Job ab los vençans, qui diu de si mateix (29.º cap.^o) que ell deliurà lo poble quant lo oya cridar, e donà a la vidua consolació de cor, e *trenquà les frexures* dels inics» en el *Libre d'Ajustaments* ms. S. XV de la Univ. de Bna., 163, cf. entre els derivats *afreixurar* 'amoïnar, aclaparar'. D'altra banda, amb tendència pejorativa, pot pendre accs. obscenes; amb freqüent aplicació brutal a l'òrgan femení, com en el *Colloqui de Dames* valencià de fi S. XV (ms. potser oriental: *mentra, fraxures, rehonar*): «--- com son marit axí-y consent / --- / sols ne bat quatre! / --- / yo crec que dins lurs *fraxures* / lo Tàrtar brolla / ---» (ardor infernal insaciable), v. 210 (*Canc. Sat. Val.*, p. 251), cf. fr. mod. *fressure* «pudendum muliebres» (Delvau), port. *fressureira* 'lèsbia, tribade' (Moraes, *Figueiredo*); i també es deu referir a l'home, si jutgem per una dita proverbial a la Marina: «la mare fetxe, i el pare *freixura*: / a qui té que semblar la criatura!»³

Avui *freixura* segueix essent un mot general i comú a tots els dominis dialectals (llevat del ross.), fins a Alacant com veiem, fins a Mall. i Eiv. («asadura», *PzCabr.*) i l'extrem NO.: *kanot de la frešúra* 'laringe' Àreu, *frešúra del pòrk* Estaon (1933-4), «la *freixura* de ixarso ye mol sabrosa» 'el menudillo de rebeco es muy sabroso', Benasc (Ferraz, 64), i Benavarrí oposa